

Vuốt Râu Hùm

Truyện ngắn của Nguyễn Ngọc Hoa

Bismarck, North Dakota là cái nôi của đời tôi ở xứ Mỹ. Nơi đây, gia đình tôi được đón nhận và tận tình giúp đỡ với tấm lòng nhân ái và nhất là được đối xử bình đẳng như mọi người Mỹ khác. Suốt thời gian đi tìm việc và rồi làm việc cho Công ty Tiện ích Montana-Dakota (MDU), tôi không bị ai đòi phải xuất trình bằng cấp hay giấy tờ chứng minh, trong khi hầu hết các bạn người Việt ở Mỹ đều băn khoăn hỏi, “Làm sao bằng kỹ sư của mày được chấp nhận?” hay, “Mày thi lấy bằng tương đương như thế nào?”

Cuối tháng Tám năm 1975, tôi gặp Charlie kỹ sư điện của MDU khi đưa hai em Lâm và Trọng đi ghi danh học trường trung học Bismarck. Charlie đến trường đón vợ là Judy giáo sư Anh văn của trường trong lúc nàng đang hỏi chuyện tôi, và vợ chồng anh trở thành hai người bạn đầu tiên của tôi ở Bismarck. Giữa tháng Chín, tôi được MDU nhận vào làm, tôi và Charlie làm việc gần nhau ở tầng bốn của trụ sở, và chúng tôi thường cùng xuống câu lạc bộ ở tầng hai nghỉ giải lao. Một hôm tôi nghe anh và vài người bạn khác thảo luận về một bài toán điện, và mặc dù tiếng Anh chưa đủ giỏi để hiểu rõ câu chuyện nhiều người đồng loạt đối đáp, tôi ngửa tay ghi giải đáp bài toán trên tờ giấy lau miệng và đưa ra khiến họ ò lên ngạc nhiên.

Hai ngày sau, Charlie và các bạn thuộc lứa kỹ sư điện tốt nghiệp bốn, năm năm trước ngỏ ý nhờ “ông giáo sư” dạy họ luyện thi PE tức là Professional Engineer (Kỹ sư Chuyên nghiệp). Ở Hoa kỳ, bằng kỹ sư được gọi là *bachelor* như những bằng cử nhân khác; thí dụ, bằng kỹ sư điện là Cử nhân Khoa học về Kỹ thuật Điện. Tốt nghiệp kỹ sư, làm việc trong ngành ít nhất là bốn năm, và hội đủ một số điều kiện khác, người ta thi PE do hội đồng ghi danh kỹ sư của tiểu bang khảo thí. PE không phải là một văn bằng; nó chỉ chứng nhận đương sự “ghi danh với tiểu bang với tư cách Kỹ sư Chuyên nghiệp” và thường không chỉ riêng ngành kỹ thuật nào. PE được cấp con dấu để đóng vào các văn kiện cần ký và có quyền dùng danh hiệu PE sau tên mình; thí dụ, “*Ba Hoa Nguyen, PE.*”

Tôi hân hoan nhận lời dạy và nhờ cô thư ký Charlotte giữ trước phòng hội của tầng bốn mỗi chiều thứ Năm để dùng cho lớp luyện thi. Tôi soạn bài kỹ và hết lòng chỉ dẫn, các bạn cố gắng học hỏi, và lớp học thành công mỹ mãn – các bạn tôi đậu PE 100 phần trăm. Tôi mừng cho bạn, nhưng nhận ra mình cũng cần có “bằng” PE lặn lưng vì trên người hiện không có một mảnh giấy bằng Anh ngữ nào cho thấy học lực và khả năng của mình.

Hỏi thủ tục thi PE, tôi được cho biết trước hết phải đậu EIT tức là Engineer-in-Training (Kỹ sư Tập Việc), một kỳ thi trắc nghiệm (*abc khoanh*) về kiến thức khoa học và kỹ thuật căn bản mà Charlie và các bạn anh thi trước khi tốt nghiệp kỹ sư. Tôi nộp đơn xin thi EIT và đậu dễ dàng. Nhưng khi xin thi PE thì gặp trở ngại vì luật tiểu bang đòi hỏi thí sinh phải tốt nghiệp tại một đại học “được thừa nhận” (*accredited*), nghĩa là được Hội đồng Thừa nhận Ngành Kỹ sư và Kỹ thuật (ABET) Hoa kỳ chứng thực có đầy đủ khả năng và phương tiện đào tạo kỹ sư. Trường Cao đẳng Điện học Sài Gòn không nằm trong danh sách ABET thừa nhận.

Hội đồng Ghi Danh Kỹ sư North Dakota đòi tôi đến điều trần để xét đơn xin thi. Ông *sếp* tôi ở MDU yêu cầu luật sư của nha Pháp lý MDU theo hỗ trợ về mặt luật pháp. Sau các thủ tục cần thiết, ông chủ tịch hội đồng mở đầu,

“Ông Nguyễn, ông là kỹ sư tốt nghiệp tại Việt nam đầu tiên xin thi PE trên toàn cõi Hoa kỳ – chúng tôi đã kiểm chứng với hội đồng ghi danh của các tiểu bang khác – và do đó chưa có tiền lệ nên chúng tôi cần ông cung cấp lý do tại sao điều khoản ‘được ABET thừa nhận’ phải được miễn trừ.”

“Trường kỹ sư tôi tốt nghiệp rập khuôn theo trường Cao đẳng Điện học Paris (hay ESE Paris) là một trong mười *grandes écoles* [‘trường lớn’] thượng đẳng của Pháp,” tôi đã soạn sẵn câu trả lời, “Trường tôi được xem ngang hàng với ESE Paris về phương diện đào tạo kỹ sư điện, nhưng lại trội hơn ở điểm chọn lọc sinh viên gắt gao hơn nhiều. Niên khóa 1974-75 trước đây, trường mở cuộc thi tuyển 50 sinh viên cho hai ban Điện và Điện tử mà có đến hơn 19 ngàn thí sinh. Một tỉ lệ tuyển chọn khắt khe đến khó tin!”

“Ở Việt nam, ông Nguyễn là một nhà giáo dục kỹ thuật, không những là kỹ sư mà là thầy của kỹ sư,” vị luật sư MDU nói thêm, “Ngay tại MDU, ông cũng dạy bạn đồng sự thi PE, và tất cả học viên đều đậu ngay lần đầu. Ông không cần đặc ân của hội đồng mà chỉ xin có cơ hội chứng tỏ khả năng của mình.”

Hội đồng chấp thuận cho tôi thi PE. Sau đó, tôi dạy lớp luyện thi PE thứ hai, vừa học thi vừa giúp bạn. Không như EIT, thi PE phải giải nguyên cả bài toán và viết lời giải hẳn hoi. Kỳ thi gồm hai buổi sáng và chiều, mỗi buổi bốn tiếng đồng hồ trong đó thí sinh phải làm bốn bài toán được quyền lựa chọn trong tập đề thi bao gồm nhiều ngành kỹ thuật khác nhau như điện, cơ khí, công chánh, canh nông, v.v. Thí sinh được tự do sử dụng sách vở và tài liệu mang theo – *open book!*

Tôi vào phòng thi với chiếc xách tay lớn đựng đầy sách giáo khoa và cuốn . . . tự điển Anh-Việt cỡ lớn. Bắt đầu mỗi buổi thi, tôi để ra chừng 15 phút lướt qua tất cả các đề thi, chọn bốn bài toán dễ nhất, và tuân tự làm bài. Với các bài toán cho bằng hệ thống Anh (inch, feet, mile, pound, v.v.), tôi đổi giả thiết sang hệ thống mét (cm, m, km, kg, v.v.), giải toán bằng các công thức đã học ở Việt nam, và sau cùng đổi kết quả trở lại hệ thống Anh để trả lời. Mỗi buổi, tôi làm bài không tới hai tiếng đồng hồ và nộp bài ra sớm.

Sáu tuần sau, hội đồng ghi danh gửi thư thông báo kết quả cho tôi về địa chỉ sở. Ngoài việc báo tin tôi đậu PE, ông chủ tịch nhiệt liệt khen ngợi,

Thay mặt Hội đồng Ghi Danh, tôi thành thực ngợi khen ông đã đạt được điểm số cao nhất trong lịch sử thi PE của North Dakota.

Tôi khoái chí cầm lá thư khoe với ông *sếp*. Ông khoái chí cầm lá thư chạy đi khoe với ông phó tổng giám đốc và các giám đốc cao cấp khác. Vì việc ghi danh PE được xem là hữu ích cho công ty, MDU hoàn trả lệ phí nộp đơn thi và niên liễm ghi danh hằng năm. Theo lời Charlie xúi bẩy, tôi thừa thắng xông lên xin ghi danh PE ở Montana, South Dakota, và Wyoming là ba tiểu bang khác trong khu vực phục vụ của công ty, và được hoàn trả chi phí. Một khi là PE của một tiểu bang, người ta có thể ghi danh PE ở các tiểu bang khác do một thủ tục gọi là “*reciprocity*” (hỗ tương).

Ghi danh PE phải được gia hạn hằng năm hay mỗi hai năm, tùy tiểu bang. Khi xin gia hạn, PE phải tính và kê ra số “đơn vị tiếp tục học hỏi” (CEU) chứng tỏ mình tiếp tục học hỏi và phát triển nghề nghiệp. Thường thường, tiểu bang đòi hỏi tối thiểu 15 CEU mỗi năm; mỗi CEU là một giờ học (hay nghe giảng) về kỹ thuật, khoa học, quản trị, hay nguyên tắc xử thế (ethics); và nếu PE là người dạy (hay thuyết trình) thì mỗi giờ dạy tính ba CEU.

Nhiều kỹ sư điện ở vùng Trung-Tây Hoa kỳ thỏa mãn điều kiện đòi hỏi này bằng cách dự Hội nghị Minnesota về Hệ thống Điện (gọi là MIPSYCON) tổ chức hằng năm vào trung tuần tháng Mười Một tại Saint Paul, Minnesota do chi hội Twin Cities (Thành phố Sinh Đôi) của hội IEEE (Hội Kỹ sư Điện và Điện tử thế giới) phối hợp với Đại học Minnesota tổ chức. Hai thành phố “sinh đôi” nằm hai bên bờ sông Mississippi là Minneapolis, thành phố lớn nhất trong vùng, và Saint Paul, thủ phủ của Minnesota. Trong ba ngày hội nghị, các diễn giả trình bày những nghiên cứu mới về sự điều hành hệ thống điện, và MIPSYCON có thêm đôi ba khóa học ngắn hạn cho người muốn học.

Tôi thường bận rộn và có thừa thãi CEU nên ít khi dự MIPSYCON, nhưng tháng Mười Một năm 1998 phải dự để trình bày bài khảo cứu về phương pháp thừa nhận (accredit) công suất nhà máy phát điện mà tôi soạn chung với bạn là Allen làm giám đốc nha Sản xuất MDU. Hội nghị được tổ chức vào tuần lễ sau ngày thứ Ba tổng tuyển cử của Hoa kỳ. MDU gửi 15 kỹ sư đi dự; họ phải chia thành năm nhóm di chuyển bằng phương tiện riêng rẽ để nếu vạn nhất tai nạn máy bay hay xe cộ xảy ra, công ty sẽ không nhất thời mất đi nhiều khả năng kỹ thuật. Tôi và hai bạn Charlie và Allen đi cùng một nhóm, và sau buổi họp MIPSYCON cuối cùng, ra phố Saint Paul ăn cơm Việt nam rồi ra phi trường bay về bằng chuyến bay cuối ngày khởi hành khoảng mười giờ đêm.

Chuyến bay trễ ít khách của hãng Hàng không Delta dùng loại phi cơ Bombardier có 50 chỗ ngồi do Ba Tây chế tạo. Phi cơ nhỏ, và mỗi hàng ghế hành khách có bốn ghế nằm hai bên lối đi, mỗi bên hai ghế. Khoang chứa đồ trên đầu hành khách hẹp và chỉ đủ chỗ cho những thứ như *măng-tô* (“manteau” tiếng Pháp là áo khoác dài mặc ngoài về mùa đông), cặp da, và ví tay phụ nữ. Hành lý xách tay lớn hơn phải để lại trên *jetway* (cây cầu nhỏ che kín được di chuyển tới sát cửa phi cơ làm lối ra vào) rồi được nhân viên hãng máy bay lấy đem giữ dưới bụng phi cơ, và hành khách sẽ nhận lại khi tới nơi và ra cửa.

Tôi và hai bạn ngồi cùng một hàng ghế. Hai người đàn ông ở hàng ghế trước nói chuyện lớn tiếng và trịnh trọng, dường như muốn mọi người biết mình đang làm việc công và vừa trải qua một ngày dài vất vả. Họ rời Bismarck bằng chuyến bay sớm khởi hành lúc năm giờ sáng, bay đến Hoa Thịnh Đốn, họp với những nhân vật quan trọng nào đó, vội vã ra phi trường bay về, và cuối cùng lên chuyến bay này.

Hai người đó thực sự là kẻ tai to mặt lớn. Người trạc tuổi tôi to lớn như hộ pháp, mặt béo phệ xấu xí, và nói năng rồn rảng là Jack, phó thống đốc North Dakota. Trẻ hơn Jack dăm bảy tuổi và đáng người mảnh khảnh là Drew, bộ trưởng bộ tư pháp tiểu bang. Cả hai sắp được thăng chức dễ dàng hơn bình thường. Thống đốc tiểu bang hiện nhiệm đang ở giữa nhiệm kỳ bốn năm và trong kỳ bầu cử tuần trước có một ghế thượng nghị sĩ khuyết, ra ứng cử và đắc cử. Tháng tới

ông sẽ từ chức thống đốc để làm thượng nghị sĩ, và theo hiến pháp tiểu bang, Jack sẽ kế vị. Để điền bổ chức vụ phó thống đốc, Jack đề cử Drew, và điều này đã được nghị viện tiểu bang biểu quyết chấp thuận.

Phi cơ vừa dừng lại trước phi trạm, Jack vội vàng tháo dây nịt an toàn đứng dậy. Ông vươn vai sải dài tay để giãn gân cốt khiến hành khách ở hai hàng ghế chung quanh phải ngồi yên, không thể di chuyển. Đoạn, ông bước ra mở tung các khoang chứa đồ trên đầu, lục lạo tìm áo *măng-tô*, xòe rộng cánh tay mang áo vào như ở chỗ không người, và đứng chần vờ choán cả lối đi. Cửa phi cơ vừa mở, ông liền kéo tay Drew đi trước mọi người – không để chậm một giây.

Tôi không thể cầm lòng bèn đưa ngón tay gí nhẹ vào lưng Jack và chỉ vào một bà lão và một thiếu phụ trung niên ngồi ở hàng ghế trước, “Thưa quý ông, tôi nghĩ đàn ông lịch sự phải nhường cho hai bà kia đi trước.” Lỡ bộ, ông quay lại nhìn tôi với đôi mắt khinh thị và hiên ngang bước đi. Mười phút sau, tôi và bạn ra khỏi phi cơ. Thấy Jack và Drew đứng ở *jetway* chờ lấy hành lý xách tay, tôi không buông tha,

“Mẹ các ông không dạy các ông nhường bước cho phụ nữ và người lớn tuổi hay sao? Chen lấn rồi các ông cũng chờ như mọi người – có về sớm được phút nào đâu?”

Trên đường xuống khu nhận hành lý ký gửi, Allen hỏi tôi,

“Anh có biết hai ông hồi nãy là ai không mà nói mạnh miệng như vậy?”

“*Ba Hoa* là con ma xó,” Charlie xen vào, “Ai mà hấn ta không biết. Hai ông kẹ kia bị mắng là đáng lắm, chỉ có anh và tôi rụt cổ không dám lên tiếng mà thôi.”

“Không chừng họ cho lính tới bắt anh bỏ tù đó,” Allen nhìn tôi cười hì hì.

Tôi *vuốt râu hùm*, nhưng sợ không bị bắt bỏ tù như bạn tôi đùa. Ở xứ sở tự do này, “hùm dữ” cũng không động tới được chàng ngông nói chuyện . . . *tâm phải*.

Nguyễn Ngọc Hoa

Ngày 8 tháng Giêng, 2025